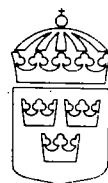

Konstitutionsutskottets betänkande

1988/89:KU8

Rösträtt och valbarhet, m.m.

1988/89
KU8

Sammanfattning

I proposition 1987/88:32 framlades hösten 1987 förslag om att genom ändringar i regeringsformen (RF) avskaffa omyndigförklaring som rösträtts- och valbarhetshinder – vid riksdagsval – som en följd av att institutet omyndigförklaring som sådant i en senare proposition skulle föreslås upphöra. Riksdagen beslöt våren 1988 att som vilande anta de föreslagna ändringarna i RF (KU 1987/88:33). Det vilande grundlagsförslaget föreläggs riksdagen för slutligt antagande genom utskottets betänkande 1988/89:2.

I proposition 1987/88:124 om god man och förvaltare framlades i början av 1988 förslag om att institutet omyndigförklaring avskaffas. I stället införs en utbyggd form av godmanskap benämnd förvaltarskap. Förslaget innebär bl.a. att den som får förvaltare inte – som vid omyndigförklaring – är fråntagen rösträtt vid allmänna val. Propositionen bereds av lagutskottet. I samband med att lagutskottet yttrade sig (LU 1987/88:9 y) till konstitutionsutskottet över proposition 1987/88:32 överlämnade lagutskottet dels i proposition 124 föreslagna ändringar i vallagen och kommunallagen som har samband med den utvidgade rösträtten, dels yrkande 1 i motion 1987/88:L3 av Per-Olof Strindberg m.fl. (m).

Konstitutionsutskottet har tillstyrkt lagförslagen och avstyrkt motionen. En reservation (m) har avgivits.

Propositionen

I proposition 1987/88:124 hemställs att riksdagen antar följande lagförslag.

1. Förslag till

Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § samt 4 kap. 2 och 11 §§ vallagen (1972:620)¹ skall ha följande lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1987: 1334.

2 kap.

3 §

Vid tillämpning av 2 § beräknas antalet röstberättigade på grundval av stommarna till mantalslängderna för året. Vid beräkningen anses som röstberättigad varje svensk medborgare som fyllt eller senare under kalenderåret fyller *aderton* år och som ej på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig.

Vid tillämpning av 2 § beräknas antalet röstberättigade på grundval av stommarna till mantalslängderna för året. Vid beräkningen anses som röstberättigad varje svensk medborgare som fyllt eller senare under kalenderåret fyller arton år.

4 kap.

2 §

I allmän röstlängd tas upp svensk medborgare som den 1 juni enligt länsskattemyndighetens personband är kyrkobokförd i valdistriktet och som har fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år. Om en beslutad ändring i den kommunala indelningen skall träda i kraft vid följande årsskifte, tas i längden upp den som skall vara kyrkobokförd i distriktet enligt den nya indelningen.

Under de förutsättningar som i första stycket anges för svenska medborgare tas i röstlängden upp även de utlänningar som enligt länsskattemyndighetens personband har varit kyrkobokförda i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret.

Den som den 1 juni enligt länsskattemyndighetens personband på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig tas dock ej upp i längden.

För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

För utlänningar antecknas att rösträtt ej föreligger vid val till riksdagen.

11 §

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit kyrkobokförd här någon gång och *ej på grund av 3 kap. 2 § regeringsformen är utesluten från rösträtt.*

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit kyrkobokförd här någon gång och *har uppnått arton års ålder senast på valdagen.*

Svensk medborgare skall anses bosatt utom riket, om han enligt länsskattemyndighetens personband ej är kyrkobokförd här.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

2. Förslag till Lag om ändring i kommunallagen (1977:179)

1988/89:KU8

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § kommunallagen (1977:179) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

Rösträtt vid val av ledamöter och suppleanter i kommunfullmäktige har den som är kyrkobokförd i kommunen och som har uppnått aderton års ålder senast på valdagen. *Den som är omyndigförklarad av domstol har dock ej rösträtt.* Den som ej är svensk medborgare har rösträtt endast om han har varit kyrkobokförd i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret. Varje röstberättigad har en röst.

Rösträtt vid val av ledamöter och suppleanter i kommunfullmäktige har den som är kyrkobokförd i kommunen och som har uppnått aderton års ålder senast på valdagen. Den som ej är svensk medborgare har rösträtt endast om han har varit kyrkobokförd i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret. Varje röstberättigad har en röst.

Rösträtt vid val av ledamöter och suppleanter i landsting har den som är röstberättigad vid val av ledamöter och suppleanter i kommunfullmäktige i kommun inom landstingskommunen.

Frågan huruvida rösträtt enligt första och andra styckena föreligger avgöres på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

I propositionen anför föredraganden vad gäller de aktuella lagförslagen bl.a. följande. I och med att institutet omyndigförklaring avskaffas bortfaller den diskvalificeringsgrund i fråga om rätten att rösta vid allmänna val som nu finns intagen i bl.a. regeringsformen. Att detta hinder för rösträtt slopas är också ett av de viktigaste skälen för att avskaffa omyndigförklaringarna. Föredraganden anser att ingen bör förlora sin rösträtt på grund av sjukdom e.d. Även personer vars hälsotillstånd är sådant att förvaltare har förordnats för dem bör ha rätt att rösta.

I övrigt hänvisas till propositionens motivering (s. 134–135, 201–202).

Motionen

1987/88:L3 av Per-Olof Strindberg m.fl. (m) vari yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 1),

1. att riksdagen, med avslag på propositionens förslag om ändring i vallagen, kommunallagen och lagen om församlingar och kyrkliga samfundligheter beträffande rösträtt för den som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken, beslutar att i samband med att en domstol förordnar förvaltare för någon domstolen skall pröva om personen skall få behålla sin rösträtt.

Riksdagen antog som vilande (prop. 1987/88:32, KU33, rskr. 314) förslag till sådan ändring i RF 3 kap. 2 och 10 §§ att omyndigförklaring bortfaller som rösträttshinder. I ärendet hade utskottet inhämtat yttrande från lagutskottet (KU 1987/88:33). I detta framhölls att institutet omyndigförklaring borde avskaffas. Vad gäller rösträtten underströk lagutskottet att just förlusten av denna upplevs som en särskilt negativ och kränkande konsekvens av omyndigförklaring. Ett av de viktigaste skälen för avskaffande av den är därför det hinder som den utgör för rösträtten. Lagutskottet delade inte den uppfattning som framförts i motion 1987/88:K21 av Anders Björck m.fl. (m) att det borde öppnas en möjlighet för domstol att i samband med förordnande av förvaltare besluta att den som förordnandet avser skall vara betagen sin rösträtt. I en avvikande mening (m) framhölls att det även i framtiden finns behov av att från rösträtt kunna utesluta personer som uppenbarligen saknar förmåga att genomföra en röstning på ett meningsfullt sätt.

Lagutskottet har godtagit förslaget i proposition 124 om att institutet omyndigförklaring avskaffas (LU 1988/89:9).

Konstitutionsutskottet tillstyrker mot bakgrund av sitt ställningstagande till grundlagsförslaget rörande rösträttsfrågan de nu i proposition 124 framlagda konsekvensändringarna i vallagen och kommunallagen. Motion 1987/88:L3 yrkande 1 avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:L3 yrkande 1 och med bifall till proposition 1987/88:124 antar förslag om ändring i vallagen (1972:620) och förslag om ändring i kommunallagen (1977:179).

Stockholm den 15 november 1988

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Catarina Rönnung (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m)*, Anita Modin (s), Torgny Larsson (s), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp)*, Bengt Kindbom (c), Bo Hammar (vpk), Hans Leghammar (mp), Ulla Pettersson (s) och Rosa-Lill Wählstedt (s).

*Ej närvarande vid justeringen.

Anders Björck, Hans Nyhage och Elisabeth Fleetwood (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "I detta" och slutar med "yrkande 1 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den ändring i RF som riksdagen således fattat vilande beslut om följs nu upp i de föreliggande lagförslagen. Institutet omyndigförklaring kommer att avskaffas även om reformen under beredningen visat sig rymma åtskilliga svagheter. I likhet med vad som föreslås i motion 1987/88:L3 (yrkande 1) anser utskottet att det finns fog för sådan ändring i lagförslagen att domstol, när den beslutar om förvaltare, också skall pröva om personer skall få behålla sin rösträtt. Det kan inte vara godtagbart att personer som till följd av psykisk ohälsa e.d. ställts under förvaltare skall ha rösträtt.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med anledning av proposition 1987/88:124 och med bifall till motion 1987/88:L3 yrkande 1 antar i bilaga intagna förslag till ändring i vallagen (1972:620) och kommunallagen (1977:179).

1 Förslag till Lag om ändring i vallagen (1972:620)

1988/89:KU8
Bilaga

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § samt 4 kap. 2 och 11 §§ vallagen (1972:620)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

Vid tillämpning av 2 § beräknas antalet röstberättigade på grundval av stommarna till mantalslängderna för året. Vid beräkningen anses som röstberättigad varje svensk medborgare som fyllt eller senare under kalenderåret fyller *aderton* år och som ej på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig.

Vid tillämpning av 2 § beräknas antalet röstberättigade på grundval av stommarna till mantalslängderna för året. Vid beräkningen anses som röstberättigad varje svensk medborgare som fyllt eller senare under kalenderåret fyller arton år. *Röstberättigad är ej den som har förvaltare enligt särskilda bestämmelser i lag i de fall domstol beslutat att han inte skall äga rösträtt.*

4 kap.

2 §

I allmän röstlängd tas upp svensk medborgare som den 1 juni enligt länsskattemyndighetens personband är kyrkobokförd i valdistriktet och som har fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år. Om en beslutad ändring i den kommunala indelningen skall träda i kraft vid följande årsskifte, tas i längden upp den som skall vara kyrkobokförd i distriktet enligt den nya indelningen.

Under de förutsättningar som i första stycket anges för svenska medborgare tas i röstlängden upp även de utlänningar som enligt länsskattemyndighetens personband har varit kyrkobokförda i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret.

Den som den 1 juni enligt länsskattemyndighetens personband på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig tas dock ej upp i längden.

För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

För utlänningar antecknas att rösträtt ej föreligger vid val till riksdagen.

11 §

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit kyrkobokförd här någon gång och *ej på grund*

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit kyrkobokförd här någon gång och *har uppnått*

¹ Lagen omtryckt 1987:1334.

av 3 kap. 2 § regeringsformen är utesluten från rösträtt. arton års ålder senast på valdagen
och ej enligt beslut av domstol är
utesluten från rösträtt.

Svensk medborgare skall anses bosatt utom riket, om han enligt länsskatte-
myndighetens personband ej är kyrkobokförd här.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

2 Förslag till
Lag om ändring i kommunallagen (1977:179)

1988/89:KU8
Bilaga

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § kommunallagen (1977:179) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

Rösträtt vid val av ledamöter och suppleanter i kommunfullmäktige har den som är kyrkobokförd i kommunen och som har uppnått aderton års ålder senast på valdagen. *Den som är omyndigförklarad av domstol har dock ej rösträtt.* Den som ej är svensk medborgare har rösträtt endast om han har varit kyrkobokförd i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret. Varje röstberättigad har en röst.

Rösträtt vid val av ledamöter och suppleanter i landsting har den som är röstberättigad vid val av ledamöter och suppleanter i kommunfullmäktige i kommun inom landstingskommunen.

Frågan huruvida rösträtt enligt första och andra styckena föreligger avgöres på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

Rösträtt vid val av ledamöter och suppleanter i kommunfullmäktige har den som är kyrkobokförd i kommunen och som har uppnått aderton års ålder senast på valdagen *och ej enligt beslut av domstol är utesluten från rösträtt.* Den som ej är svensk medborgare har rösträtt endast om han har varit kyrkobokförd i riket den 1 november de tre åren närmast före valåret. Varje röstberättigad har en röst.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.